

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ**

POLİS AKADEMİYASI

**“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARININ İNZİBATİ FƏALİYYƏTİ”
KAFEDRASI**

“İnzibati hüquq” fənni üzrə

M Ü H A Z İ R Ə

(əyani təhsilalanlar üçün)

Mövzu № 6. “İcra hakimiyyəti orqanları”

Tərtib etdi: “DİO-nun inzibati fəaliyyəti” kafedrasının rəisi,
polis polkovniki, h.ü.f.d., dosent Rafiq Nəcəfquliyev

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir.

Protokol № _____ 2016-cı il

Dəyişiklik və əlavə edilib: _____ 2018-ci il.

Əlavə edilib: _____ 2019-cu il.

Dəyişiklik edilib: _____ 2020-ci il.

Bakı – 2016

Mövzu № 6. “İcra hakimiyyəti orqanları”

Plan:

Giriş

1. İcra hakimiyyəti orqanlarının anlayışı, növləri və inzibati-hüquqi statusu.
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin və Nazirlər Kabinetinin icra hakimiyyəti sahəsində səlahiyyətləri.
3. İcra hakimiyyətinin mərkəzi və yerli orqanları. Yerli icra hakimiyyəti.

Nəticə

İstifadə və tövsiyə edilən mənbələr:

1. “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası”. Bakı, Hüquq Yayın Evi-2016.
2. “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2016.
3. “Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin iş qaydası”nın və “Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Aparatı haqqında Əsasnamə”nin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 10 oktyabr tarixli 1627 nömrəli Fərmanı.
4. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 13 fevral tarixli 363 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının nümunəvi əsasnaməsi”.
5. “Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinin Əsasnaməsinin və strukturunun təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 iyun 2001-ci il tarixli 518 №-li Fərmanı.
6. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 iyun 2012-ci il tarixli 648 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Yerli icra hakimiyyəti haqqında Əsasnamə”.
7. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Ağamusa Axundov. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2005, 452 səh.
8. Dərslik. “İnzibati hüquq” Abduləli Abdullayev, Fəxrəddin Nağıyev. Bakı-2008.
9. Dərs vəsaiti “İnzibati hüquq” ümumi hissə. Vaqif Abışov, Aleksandr İsmayılov, Rafiq Nəcəfquliyev. Bakı, MBM mətbəəsi, 2014.
10. Dərslik. “İnzibati hüquq”. Rafiq Nəcəfquliyev. Bakı, 2018.
11. İdarə Hukuku Dersleri. Kemal Gözler. Üçüncü Baskı. Bursa 2005.
12. Берлач А.И. Административное право Украины: Учеб. Пос., Университет “Украина”, 2005., 472 с.
13. Dərslik. «Административное право» D.N. Вахрах, V.B. Россински, Y.N. Стариков. Москва 2005.
14. <http://www.e-qanun.az>
15. <http://www.president.az>.
16. <http://www.cabmin.gov.az>.
17. <http://www.din.gov.az>
18. <http://www.e-gov.az>

Giriş

Azərbaycan Respublikası öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu yoluna qədəm qoymuşdur. 12 noyabr 1995-ci il tarixində ümumxalq səsverməsi - referendum yolu ilə qəbul edilmiş ilk milli Konstitusiyamızın 7-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyəti hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipi əsasında təşkil edilmişdir:

- qanunvericilik hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi həyata keçirir;

- icra hakimiyyəti Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə mənsubdur;

- məhkəmə hakimiyyətini isə Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının müddəalarına əsasən qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətləri qarşılıqlı fəaliyyət göstərir və öz səlahiyyətləri çərçivəsində müstəqildirlər. Bū günkü mühazirə vasitəsilə Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyətinin müstəqil əsaslarından biri olan icra hakimiyyətinin Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə mənsubluğu, onu həyata keçirən icra hakimiyyəti orqanları haqqında anlayışlar, onların növləri və hüquqi statusları, habelə onların əsas vəzifələri və fəaliyyətlərinin əsas istiqamətləri haqqında zəruri məlumatlar diqqətinizə təqdim ediləcəkdir.

Qeyd edilməlidir ki, Daxili İşlər Nazirliyi və onun orqanları icra hakimiyyəti orqanları sisteminə daxildir. Sizlər daxili işlər orqanlarında qulluq edərkən fəaliyyətinizin böyük hissəsi bilavasitə respublikamızın normativ hüquqi aktlarının icrası və onların icrasına nəzarət ilə bağlı olacaqdır. Bu baxımdan bu günkü mövzumuz böyük təcrübi əhəmiyyət kəsb edir. Məhz bu biliklərə yiyələnməklə hər biriniz gələcək fəaliyyətinizi qanunçuluğun tələblərinə müvafiq olaraq həyata keçirməklə ARK-ın 12-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş dövlətin ali məqsədi olan - “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsində” öz vəzifə borclarınızı müvəffəqiyyətlə yerinə yetirmiş olarsınız.

Sual 1. İcra hakimiyyəti orqanları anlayışı, növləri və inzibati-hüquqi statusu

“Orqan” termini məzmun baxımından müəyyən vəzifə ifa edən idarə və ya təşkilat mənasını verir¹. O, məzmunca təşkilat, kollektiv və ya idarə olunan insanlar qrupu kimi xarakterizə olunur. Təşkilat bir sosial qurumdur. O, müəyyən yaranma və fəaliyyət məqsədi, daxili struktur və funksional təbəqələşmə, eləcə də mühüm sosial qarşılıqlı əlaqələr sistemində mövcud olur. Göstərilən xüsusiyyətləri dövlət orqanlarına da aid etmək olar.

Dövlət orqanları özünəməxsus ümumi əlamətlərə malik olan təsisatlar hesab olunur. Həmin əlamətlər aşağıdakı kimi başa düşülür:

- dövlət aparatının nisbətən müstəqil hissələridir;
- dövlət funksiyalarını və ictimai maraqları həyata keçirirlər;
- dövlətin, yerli inzibati orqanların və eyni zamanda öz adından fəaliyyət göstərirlər;
- özünəməxsus səlahiyyətlərə malikdirlər;
- fəaliyyətlərinə görə dövlət qarşısında məsuliyyət daşıyırlar;
- yuxarı dövlət orqanlarına tabedirlər (bu yalnız dövlət hakimiyyətinin yuxarı orqanlarına və məhkəmələrə aid edilmir);
- dövlət tərəfindən təsis edilirlər;
- onların hüquqi vəziyyəti, strukturu və fəaliyyəti hüquqla tənzimlənir.

Bəzi müəlliflərin fikrincə, orqan dövlət aparatının bir hissəsi olub, insanlar qrupu və kollektivlərdən təşkil olunur. Orqan mütəşəkkil insanlar qrupudur, lakin o, tamın hissəsidir. Tam hissənin mövcudluğunu, onun məzmununu və fəaliyyət formalarını, eləcə də dövlət aparatındakı yerini və daxili təşkilini müəyyən edir. Əgər birinci halda orqana “yuxarıdan” baxılırsa, ikinci halda isə “aşağıdan” baxılır. Hər iki baxış bir tərəfli sayılır. Bu problem öz həllini normativ formada – “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda tapmışdır.

“Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının 21 iyul 2000-ci il tarixli Qanununun 7.1-ci maddəsində dövlət orqanının anlayışı verilmişdir.

Dövlət orqanı dedikdə, Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş hüdudlarda dövlətin məqsəd və funksiyalarını həyata keçirən, dövlət büdcəsindən sosial təminatı və müdafiəni həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanının və işsizlikdən sığorta fondunun büdcəsindən maliyyələşdirilən, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunlara uyğun olaraq yaradılan dövlət təsisatıdır.

Adı çəkilən qanunda dövlət orqanının anlayışının verilməsinə baxmayaraq, bu anlayış eyni həcmdə qanunvericilik, məhkəmə və icra hakimiyyəti orqanlarına da aid edilə bilər. Lakin alimlər tərəfindən icra hakimiyyəti orqanına müxtəlif anlayışlar verilir. Dövlət orqanının anlayışını əsas götürərək icra hakimiyyəti orqanına aşağıdakı kimi anlayış vermək olar.

İcra hakimiyyəti orqanı – öz strukturuna, fəaliyyət ərazisinə malik olub, qanunla və digər hüquqi aktlarla nəzərdə tutulmuş qaydada təşkil edilən (fəaliyyət müəyyən metodlardan istifadə edir) dövlətin tapşırığı ilə dövlətin adından çıxış etmək hüququna malik olan, icraedici-sərəncamverici fəaliyyət qaydasında gündəlik olaraq iqtisadi, sosial-mədəni və inzibati-siyasi quruculuğu həyata keçirən dövlət aparatının bir hissəsidir.

İcra hakimiyyətinin hər bir orqanı təşkilati cəhətdən qanuniləşdirilmiş (qanuni şəkllə salmış) formada təşkil edilmiş, özünün strukturuna və ştatına malikdir. İcra hakimiyyəti orqanlarının strukturu və ştatları, idarəetmənin ayrı-ayrı sahələrinin xüsusiyyətləri nəzərə

¹ A. Axundov. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2005, 452 səh.

alınmaqla, Azərbaycan Respublikasının dövlət və inzibati-ərazi quruluşuna əsasən təşkil edilir.

İcra hakimiyyəti orqanlarının əsas əlamətləri aşağıdakılardır:

- idarəetmə (icraedici və sərəncam verici) fəaliyyətini həyata keçirirlər;
- daxili təşkilati quruluşa malikdirlər;
- dövlət-hakimiyyət səlahiyyətinə malikdirlər;
- büdcənin icrası məsələlərində müvafiq orqanların nəzarəti altında olurlar;
- müvafiq səlahiyyətlərə malikdirlər;
- operativ müstəqilliyə malikdirlər;
- bir qayda olaraq, daimi ştata malikdirlər;
- yuxarı orqanlar tərəfindən təşkil edilirlər;
- onların təşkili, strukturu və fəaliyyət qaydaları, əsasən, inzibati-hüquqi normalar ilə tənzimlənir.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu əlamətlər bir-biri ilə qarşılıqlı surətdə bağlıdır. Göstərilən xüsusiyyətlərin hamısının məcmusu və onların ciddi nisbəti icra orqanları üçün xüsusi ilə səciyyəvidir.

İcra hakimiyyəti orqanının strukturu, adətən, aşağıdakı elementlərdən ibarətdir:

- rəhbərlik (orqanın rəhbəri, onun müavinləri, kollegiya).
- sahəvi bölmələr (baş idarələr, şöbələr, bölmələr və s.).

Funksional bölmələr (idarələr, şöbələr və s.) həmin orqanda planlaşdırma, kadr məsələlərini və s. işləri aparın bölmələrdir.

Köməkçi və xidmətedici bölmələr (katiblik, dəftərxana, komyuter operatorları və s.)

İcra hakimiyyəti orqanının göstərilən bu strukturu daimi deyil, təxmini xarakter daşıyır. Lakin aşağıda göstərilən əlamətlər hər bir icra hakimiyyəti orqanlarına aid edilə bilər:

- hər bir icra hakimiyyəti orqanı - rəsmi qaydada müəyyən edilmiş ştat cədvəli üzrə özünün ştatına malikdir;

- hər bir icra hakimiyyəti orqanının ştat cədvəlində aşağıdakı elementlər öz əksini tapmalıdır:

- struktur bölmələrinin sayı və adları;
- vəzifələrin adı və sayı;
- vəzifə səlahiyyətləri;
- vəzifə maaşları və s.
- hər bir dövlət orqanı hüquqla tənzimlənən struktura malikdir.

Hər bir icra hakimiyyəti orqanı yuxarıda göstərilən struktur bölmələrdən, vəzifələrdən ibarət ola bilər, lakin müstəsna hallarda o, nə ona, nə də digərinə, yəni göstərilənlərin heç birinə malik ola bilməz (məsələn: Yetkinlik Yaşına Çatmayanların İşləri və Hüquqlarının Müdafiəsi üzrə Komissiya).

İcra hakimiyyəti orqanlarının strukturu və ştatları, onları təsdiq etməyə səlahiyyəti olan yuxarı təbəqəli idarəetmə orqanı tərəfindən təsdiq edilir. Məsələn: Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti – nazirliklərin, dövlət komitələrinin, baş idarələrin, idarələrin və s. strukturunu, həmçinin onların idarəçilik aparatlarının işçilərinin sayını təsdiq edir.

İcra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətlərinin əsas istiqamətləri (funksiyaları) aşağıdakılardır:

- planlaşdırma - bu və ya digər fəaliyyətin istiqamətinin, məqsədinin, vəzifələrinin və nəticələrinin müəyyən edilməsi;

▪ proqnozlaşdırma - elmin nailiyyətlərinə və məlumatlara, əsasən, hər hansı bir hadisə və ya proseslərin inkişafında ola biləcək dəyişikliklərin qabaqcadan təsviri və görülməsidir;

- təşkilətmə - idarədən və idarəolunan sistemaltıların təşkil edilməsi;
- tənzimləmə - hər hansı bir fəaliyyət rejiminin müəyyən edilməsi;
- ümumi rəhbərlik və operativ sərəncam vermə - ümumi rəhbərliklə yanaşı operativ surətdə sərəncam vermənin həyata keçirilməsi;
- koordinasiya - eyni bir vəzifənin yerinə yetirilməsi zamanı müxtəlif idarəetmə orqanlarının və təşkilatlarının fəaliyyətlərini və hərəkətlərini razılaşdırması, uzlaşdırması;
- yoxlama və nəzarət - aşkar edilmiş çatışmazlıqların, nöqsanların aradan qaldırılması, bərpa edilməsi məqsədi ilə işin faktiki vəziyyətinin yoxlanılması;
- uçot - görülən, yerinə yetirilən işlərin, onun nəticələrinin, qeydiyyatının aparılması və s.

Hüquq ədəbiyyatlarında “idarəetmə orqanı” və “dövlət müəssisəsi” (idarəsi) anlayışlarının nisbəti haqqında müxtəlif fikirlər yürüdülmür. Bəzi müəlliflərin fikrincə, müəssisələri dövlət orqanları sırasına aid etmək olar. Bunun izahı odur ki, müəssisələr də idarəçilik aparatına daxil edilir. İnzibati hüquq elmində bununla bağlı başqa yanaşma mövcuddur. İcraedici-sərəncamverici orqanlar sisteminin aşağı təbəqəsi - müəssisənin, təşkilatın müdiriyyətidir. Bununla yanaşı qeyd edilir ki, idarəçilik orqanları hakimiyyət - təşkilati fəaliyyəti həyata keçirirlər, bu orqanlar onlardan kənarında olan, yəni onların struktur bölməsi sisteminə daxil olmayan obyektlərə rəhbərlik edir və dövlətin adından çıxış edirlər. Müəssisələr, təşkilatlar isə təsərrüfat fəaliyyəti, sosial xidmət və s. kimi xidmətlərlə məşğuldurlar. Birincilərin “məhsulu” əksərən qərarlar formasında ifadə olunan məlumatlar, ikincilərin isə “məhsulu”-maddi nemətlər, xidmətlərdir.

İcra hakimiyyəti orqanlarında mərkəzi orqanlardan başlayaraq aşağı təbəqəli orqanlara kimi (rayon, şəhər icra hakimiyyəti orqanlarına kimi) bütün işçilər (xidmətedici heyətdən başqa) müxtəlif səlahiyyətlərə malikdirlər. Buna baxmayaraq onlar eyni növ əməklə məşğul olub, idarəçiliyin müxtəlif funksiyalarını həyata keçirirlər. Müəssisədə (təşkilatlarda) bu işlər isə başqa formadadır. Burada əmək kollektivini təşkil edən şəxslər müxtəlif xarakterli fəaliyyətləri yerinə yetirirlər.

Kollektivin bir hissəsi bilavasitə istehsal prosesi ilə məşğuldur, bilavasitə maddi nemətlər istehsal edir, digər hissəsi isə idarəçilik, hakimiyyət-təşkilati fəaliyyəti həyata keçirirlər. Fəaliyyətin bu növü əsas deyil, lakin əsas fəaliyyət növü olmamağına baxmayaraq, istehsalı qaydaya salır və təmin edir.

Müəssisə (təşkilat) bütövlükdə özü idarəçilik funksiyalarını yerinə yetirmir, bununla həmin müəssisədə (təşkilatda) xüsusi təşkil edilmiş adamlar qrupu – “müdiriyyət” məşğul olur. Ona dövlət idarəçilik orqanı kimi deyil, idarəetmənin subyektini kimi, yəni müəssisəni daxilədən idarə edən, müəssisə (təşkilat) orqanı kimi baxmaq lazımdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, iki növ idarəçiliyi bir-birindən fərqləndirmək lazımdır:

- yuxarı təbəqəli orqanlar tərəfindən həyata keçirilən idarəetmə;
- yerli özünüidarəetmə orqanı tərəfindən həyata keçirilən idarəetmə.

İcra hakimiyyəti orqanlarının inzibati-hüquqi statusu 3 qrup normalardan ibarətdir:

1. Məqsədli normalar qrupu - buraya icra hakimiyyəti orqanının yaranma məqsədi, vəzifələri, funksiyaları və fəaliyyətinin prinsipləri haqqında normalar daxildir. İctimai işlərin həyata keçirilməsi aləti, vasitəsi olaraq, “idarəetmə orqanı” hər zaman “özgə” maraqların elementi olduğu sistem naminə hərəkət etməlidir.

2. Təşkilati-struktur normalar qrupu aşağıdakı hüquqi tənzimləmə göstərişləri özündə əks etdirir:

- a) orqanın yaranma, yenidənqurulma və ləğv edilməsi qaydasını;
- b) onların strukturunu;
- c) xətti və funksional təbəçiliyini;
- ç) fəaliyyət proseduralarını (qaydalarını);
- d) təşkilati özünü idarəetmə hüququnu;
- e) onların istifadə etdiyi rəsmi rəmzləri və s.

3. Təbəçilik və hakimiyyət səlahiyyətlərinin məcmusu kimi, orqanın səlahiyyətlərini müəyyən edən normalar qrupu. Buna orqanın başqa subyektlərlə münasibətdə (digər dövlət orqanları, idarə və müəssisələri, ictimai təşkilatlarla, vətəndaşlarla) funksional nöqtəyi-nəzərdən baxmaq olar (planlaşdırma, nəzarət və s. sahələrində olan səlahiyyətləri).

İcra hakimiyyəti orqanlarının inzibati hüquq qabiliyyəti və fəaliyyət qabiliyyəti eyni vaxtda, yəni onların yaranması və səlahiyyətlərinin müəyyən edilməsi ilə yaranır, onların ləğv edilməsi ilə xitam olunur. İcra hakimiyyəti orqanlarının səlahiyyəti (onların vəzifələri, funksiyaları) müvafiq qanunlarda, əsasnamələrdə və digər normativ-hüquqi aktlarda öz əksini tapır və möhkəmləndirilir.

İcra hakimiyyəti orqanlarının inzibati-hüquqi statusu aşağıdakı əlamətlər ilə xarakterizə olunur:

- icra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətinin qanun qüvvəli xarakterliliyi ilə;
- hüquqi aktlar qəbul etmək (dərç etmək) hüququ ilə;
- aşağı təbəqəli orqanların yuxarı orqanlar qarşısında hesabat verməsi və onların nəzarəti altında olması ilə;
- öz səlahiyyətləri çərçivəsində icra hakimiyyəti orqanlarının operativ müstəqilliyi ilə.

İcra hakimiyyəti bir çox sahələrdə (iqtisadi, sosial-mədəni, inzibati-siyasi) həyata keçirildiyindən müxtəlif icra hakimiyyəti orqanlarının olmasını zərurətə çevirir. Bu baxımdan icra hakimiyyəti orqanlarını xarakterizə edən əlamətlərə görə aşağıdakı kimi təsnifləşdirmək məqsədəuyğundur:

I. Fəaliyyətinin ərazi həcminə görə:

- ümumdövlət fəaliyyətli (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti, Səhiyyə, Müdafiə, Daxili İşlər və s. kimi nazirliklər);
- ərazi fəaliyyətli (şəhər, rayon, icra hakimiyyətinin başçısı);
- ərazilərarası (fövqəladə və hərbi vəziyyət elan edilən ərazilərdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təyin etdiyi komendant).

II. Səlahiyyətlərinin həcminə görə:

- əsas səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə müəyyən edilən Azərbaycan Respublikasının ali dövlət orqanları (1-ci kateqoriya dövlət orqanları);
- əsas səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən müəyyən edilən dövlət orqanları (2-ci kateqoriya dövlət orqanları);
- əsas səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilən dövlət orqanları (3-cü kateqoriya dövlət orqanları).

III. Səlahiyyətlərinin xarakterinə görə:

- ümumi səlahiyyətli (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti);
- sahəvi səlahiyyətli (Səhiyyə Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi və s.);
- xüsusi səlahiyyətli (İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti).

IV. Aidiyyətində olan məsələlərin həlli üsuluna görə:

- kollegial qaydada (Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti);
- vahid rəhbərlik qaydasında (şəhər (rayon) icra hakimiyyətləri).

V. Maliyyələşmə mənbələrinə görə:

- dövlət büdcəli;
- təsərrüfat hesablı.

Birinci suala yekun olaraq bir daha qeyd etmək istərdik ki:

1. İcra hakimiyyəti orqanı elə qurumdur ki, o, dövlət aparatının bir hissəsi olub, öz səlahiyyətlərinə, strukturuna, fəaliyyət ərazisinə malikdir, qanunla və digər hüquqi aktlarla nəzərdə tutulmuş qaydada təşkil edilir, işində müəyyən metodlardan istifadə edir, dövlətin tapşırığı ilə çıxış etmək hüququna malikdir və icraedici-sərəncamverici fəaliyyət qaydasında gündəlik olaraq iqtisadi, sosial-mədəni və inzibati-siyasi quruculuğu həyata keçirir.

2. İcra hakimiyyəti orqanının strukturu aşağıdakı elementlərdən ibarətdir:

- rəhbərlik;
- sahəvi bölmələr;
- funksional bölmələr;
- yardımçı və xidmətedici bölmələr.

3. İcra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətinin əsas istiqamətləri (funksiyaları) aşağıdakılardır:

- proqnozlaşdırma;
- planlaşdırma;
- təşkilətmə;
- nizama salma;
- ümumi rəhbərlik və operativ sərəncamvermə;
- koordinasiya (razılaşdırma);
- yoxlama və nəzarət;
- qeydiyyat və uçot.

4. İcra hakimiyyəti orqanının inzibati-hüquqi statusu 3 qrup normalardan ibarətdir:

- a) yaranma məqsədini müəyyən edən qrup normalardan;
- b) təşkilati-strukturunu müəyyən edən qrup normalardan;
- d) səlahiyyətlərini müəyyən edən qrup normalardan.

Sual 2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin və Nazirlər Kabinetinin icra hakimiyyəti sahəsində səlahiyyətləri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 100-cü maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının ərazisində 10 ildən artıq daimi yaşayan, seçkilərdə iştirak etmək hüququna malik olan, o cümlədən ağır cinayətə görə məhkum olunmayan, başqa dövlətlər qarşısında öhdəliyi olmayan, ali təhsilli, ikili vətəndaşlığı olmayan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilə bilər.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 105-ci maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vaxtından əvvəl vəzifədən getdikdə 60 gün müddətində növbədənkenar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçkiləri keçirilir. Bu halda Azərbaycan Respublikasının yeni Prezidenti seçilənədək Azərbaycan Respublikasının Prezidenti səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti icra edir. Bu müddət ərzində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini icra edən Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti istefa verdikdə, səhhətinə görə öz səlahiyyətlərini icra etmək qabiliyyətini tamamilə itirdikdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi ardıcılıqla Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidenti Birinci vitse-prezident statusu almış olur və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini icra edir.

Göstərilən səbəblərə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidentinin icra etməsi mümkün olmadıqda, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Baş naziri icra edir.

Əgər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Baş nazirinin icra etməsi mümkün olmazsa, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri icra edir. Həmin səbəblərə görə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədrinin icra etməsi mümkün olmadıqda, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərinin başqa vəzifəli şəxs tərəfindən icrası haqqında qərar qəbul edir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin statusu Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə müəyyən edilmişdir. Prezident dövlət başçısı kimi dövlət hakimiyyətini həyata keçirir. Dövlətin ali vəzifəli şəxsi kimi böyük səlahiyyətlərə malikdir. Onun səlahiyyətləri Konstitusiyanın 109-cu maddəsi ilə müəyyən edilmişdir. O, dövlətin daxili və xarici siyasətini müəyyən edir - danışıqlar aparır və Azərbaycan Respublikasının adından beynəlxalq müqavilələr imzalayır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndələrini təyin etmək və geri çağırmaq, diplomatik nümayəndələrin etimadnamələri və geri çağırma sənədlərini qəbul etmək hüququ vardır.

Prezident qanunverici, icra və məhkəmə hakimiyyətinin işgüzar əməkdaşlığını təmin etməyə borcludur.

O, Azərbaycan Respublikasının vahidliyini, suverenliyini və bütövlüyünü təcəssüm etdirir və vətəndaş sülhü, milli əmin-amanlığı, demokratik rejimi təmin etməyə borcludur və vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təminatçısı olmalıdır.

Respublikanın ali vəzifəli şəxsi kimi Prezident Azərbaycan Respublikasının xalqına müraciət edir, dövlət təltifləri ilə mükafatlandırır, xüsusi və fəxri rütbələr verir, qanunauyğun olaraq vətəndaşlıq məsələlərini, siyasi sığınacaq vermə məsələlərini həll

edir, Azərbaycan Respublikası məhkəmələri tərəfindən məhkum olunmuş vətəndaşları əfv etmək hüququna malikdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidentləri, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti, Azərbaycan Respublikasının mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarına bərabər tutulan dövlət orqanları, rayon (şəhər) icra hakimiyyəti başçıları, Naxçıvan MR-in Nazirlər Kabineti, icra hakimiyyəti orqanları birlikdə Azərbaycan Respublikasında icra hakimiyyətinin vahid sistemini təşkil edirlər.

İdarəçilik iyerarxiyasının və bütün icra hakimiyyəti sisteminin başçısı kimi Prezident böyük səlahiyyətlərə malikdir. O, Nazirlər Kabinetinin fəaliyyətinə rəhbərlik edir və hökumət tərəfindən öz səlahiyyətlərini səmərəli həyata keçirməsi üçün tədbir görür. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin razılığı ilə hökumət başçısını təyin etmək hüququna malikdir, hökumət başçısının təqdimatı ilə nazirliklərin, komitələrin və Azərbaycan Respublikasının digər mərkəzi orqanlarının rəhbərlərini işə təyin edir və işdən azad edir.

İcra hakimiyyətinin başçısı dövlət və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi üçün tədbirlər görməlidir. O, Azərbaycan Respublikasının Təhlükəsizlik Şurasına başçılıq edir, qanunla müəyyən edilmiş qaydada hərbi və fəvqəladə vəziyyət elan edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ölkənin bütün ərazisində icrası məcburi olan fərman və sərəncamlar vermək və onların icrasını yoxlamaq hüququna malikdir.

Təşkilati cəhətdən Prezident heç kəsə tabe deyil, o digər dövlət orqanlarından fərqli olaraq, yüksək dərəcəli müstəqilliyə malikdir. Onun hüquqi statusunu tənzimləyən normativ aktlarda "Prezident hakimiyyəti"nin ikinci dərəcəli (qanunqüvvəli) olması qeyd edilir. Prezidentin fərmanları Azərbaycan Respublikasının qanunları əsasında və onların icrası məqsədi ilə qəbul edilir. Həmin fərmanlar qanunlara zidd olmamalıdır.

Qanunverici orqan olan Milli Məclis maliyyə vasitələrinin köməyi ilə dövlət büdcəsinin miqdarını, onun mədaxilini və məxaricini, idarəçilik aparatının fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün vasitələrin miqdarını müəyyən etməklə icra hakimiyyətinə təsir göstərir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını və qanunlarını, verdiyi andı pozduğuna görə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə Prezidentin siyasi məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur. O, belə hərəkətlərə görə vəzifədən kənarlaşdırıla bilər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə onun xüsusi orqanı olan - Prezidentin Administrasiyası vasitəsi ilə xidmət göstərilir. Prezidentin Administrasiyası əsasən, fərman və digər aktların layihələrini hazırlayır, müxtəlif iclasları təşkil edir, təsərrüfat xidməti və kargüzarlıqla məşğul olur, qeyri-hökumət təşkilatları, kütləvi informasiya vasitələri ilə əlaqələr yaradır, habelə icra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətinə, Prezidentin fərman və sərəncamlarının yerinə yetirilməsinə nəzarət edir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 113-cü maddəsinə əsasən, ümumi qaydalar müəyyən etdikdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti fərmanlar, digər məsələlərə görə isə sərəncamlar qəbul edir. Əgər Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin fərman və sərəncamlarında başqa qayda nəzərdə tutulmayıbsa, onda bu fərman və sərəncamlar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsasən, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti icra səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinin təşkili məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini yaradır. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin yuxarı icra orqanıdır. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə tabedir və onun

qarşısında cavabdehdir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin iş qaydası Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən müəyyən edilir.

Nazirlər Kabineti Prezidentin səlahiyyət müddəti çərçivəsində fəaliyyət göstərir və yeni seçilmiş Prezident vəzifəsini tutduğu, səlahiyyətə başladığı gün istefa verir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin tərkibinə Azərbaycan Respublikasının baş naziri, onun müavinləri, nazirlər və digər mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərləri daxildir.

Nazirlər Kabineti - Azərbaycan Respublikasının hökuməti və icra hakimiyyətinin yuxarı orqanıdır. O, dövlət idarəetmə orqanları sisteminə rəhbərlik edir, onların razılaşdırılmış və qarşılıqlı fəaliyyətlərini təmin edir. Nazirlər Kabineti respublikaya aid olan dövlət idarəetmə məsələlərini həll etmək hüququna malikdir.

Ümumi səlahiyyətli idarəetmə orqanı kimi Nazirlər Kabineti ölkənin bütün həyat sahələrinə təsir göstərə bilən geniş səlahiyyətlərə malikdir. İqtisadiyyat sahəsində hökumət - əsas iqtisadi inkişaf proqramlarının layihələrini hazırlayır, iqtisadi proseslərlə məşğul olur. Azad sahibkarlıq üçün şərait yaradır, pul və kredit sisteminin möhkəmləndirilməsini təmin edir, vahid qiymət siyasətini aparır, təbii sərvətlərin səmərəli istifadə olunması üçün şərait yaradır. Nazirlər Kabineti respublikanın dövlət büdcəsini hazırlayır və onun icrasını təmin edir.

Hökumət sosial inkişaf proqramlarını hazırlayır, respublikada səhiyyə və təhsil sistemini təşkil edir, mədəniyyətin inkişafına zəmin yaradır. Fəaliyyətinin istiqamətlərindən biri də sosial təminatda rəhbərlik etmək, əhalini sosial cəhətdən müdafiə etmək və bu qrup vətəndaşların üzərində inzibati qəyyumluq sisteminin təkmilləşdirilməsidir.

Nazirlər Kabinetinin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi, dövlət mənafeyinin, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi, ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi, dövlətin müdafiə qabiliyyətinin və təhlükəsizliyinin təmin olunmasıdır. Azərbaycan Respublikasının xarici dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlarla münasibəti, xarici iqtisadi fəaliyyəti, elmi, texniki və mədəni əməkdaşlıq sahəsində rəhbərlik onun üzərinə qoyulmuşdur.

Tapşırılan vəzifələrin bir hissəsini Nazirlər Kabineti bilavasitə özü, qalan hissəsini isə tabeçiliyində olan orqanları vasitəsi ilə yerinə yetirir.

O, icra hakimiyyətinin mərkəzi orqanlarının işini istiqamətləndirir, onların fəaliyyətini əlaqələndirir və onların fəaliyyətinə nəzarət edir. Ona verilən səlahiyyətlər çərçivəsində Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin və yerli icra hakimiyyətlərinin işini yoxlayır və istiqamətləndirir. Nazirlər Kabineti icra hakimiyyəti orqanlarının və yerli icra hakimiyyəti başçılarının qanunlara, Prezidentin və Nazirlər Kabinetinin aktlarına zidd çıxarılan qərarlarını ləğv etmək hüququna malikdir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 119-cu maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin səlahiyyətləri müəyyən edilmişdir. Konstitusiyanın bu maddəsinə əsasən, Nazirlər Kabineti aşağıdakı səlahiyyətləri həyata keçirir:

• dövlət büdcəsinin layihəsini hazırlayır və onu Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edir;

• Azərbaycan Respublikası dövlət büdcəsinin icrasını təmin edir;

• maliyyə-kredit və pul siyasətinin həyata keçirilməsini təmin edir;

• dövlət iqtisadi proqramlarının həyata keçirilməsini təmin edir;

• dövlət sosial təminat proqramlarının həyata keçirilməsini təmin edir;

✚ nazirliklərə və digər mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarına rəhbərlik edir, onların aktlarını ləğv edir;

✚ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin onun səlahiyyətlərinə aid etdiyi digər məsələləri həll edir.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti öz səlahiyyətləri çərçivəsində müvafiq normativ-hüquqi aktları qəbul etmək səlahiyyətinə malikdir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 120-ci maddəsinə əsasən, ümumi qaydalar müəyyən etdikdə Nazirlər Kabineti qərarlar, digər məsələlər üzrə isə sərəncamlar qəbul edir. Əgər Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamlarında başqa qaydalar nəzərdə tutulmayıbsa, qərar və sərəncamlar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

Nazirlər Kabinetinin iclasları rübdə bir dəfədən az olmayaraq keçirilir. İclasda hökumət üzvlərinin azı üçdə ikisi iştirak etdikdə o, səlahiyyətli hesab olunur, qərarlar hökumət üzvlərinin səs çoxluğu ilə qəbul edilir.

İkinci suala yekun vuraraq bir daha qeyd etmək istərdik ki, biz icra hakimiyyəti sahəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin və Nazirlər Kabinetinin səlahiyyətlərini araşdırdıq. O, Azərbaycan Respublikasının vahidliyini, suverenliyini və bütövlüyünü təcəssüm etdirir və vətəndaş sülhü, milli əmin-amanlığı, demokratik rejimi təmin etməyə borcludur və vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təminatçısı olmalıdır.

Azərbaycan Respublikasında icra hakimiyyəti Prezidentə məxsusdur, icra səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsini təşkil etmək məqsədi ilə Prezident icra hakimiyyətinin yuxarı orqanı olan - Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini yaradır.

Sual 3. İcra hakimiyyətinin mərkəzi və yerli orqanları

İnzibati hüquq elmində icra hakimiyyətinin klassik mərkəzi orqanlarının aşağıdakı təşkilati-hüquqi formaları fərqləndirilir:

- Nazirliklər;
- Dövlət komitələri;
- Dövlət xidmətləri;
- Dövlət administrasiyaları;
- Dövlət agentlikləri;
- Dövlət idarələri və s.

İcra hakimiyyəti orqanları dövlət idarəetməsinin aşağıdakı sahələri üzrə fəaliyyət göstərirlər:

a) iqtisadi sahədə fəaliyyət göstərən nazirliklər - İqtisadiyyat Nazirliyi, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi və s. aiddir;

b) sosial-mədəni sahədə fəaliyyət göstərən nazirliklər, komitələr: Təhsil Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi və s.;

c) inzibati-siyasi sahədə fəaliyyət göstərən nazirliklər, xidmətlər: Müdafiə, Ədliyyə, Daxili İşlər, Xarici İşlər və s. nazirliklər, Dövlət Sərhəd Xidməti və s.

Bütün mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları xüsusi səlahiyyətlərə malikdir. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları onlara həvalə edilmiş sahələrə rəhbərlik edirlər, onlar sahəvi və sahələrarası, funksional xarakterli olurlar. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları bilavasitə Nazirlər Kabinetinə tabe olub, Konstitusiyaya, qanunlar, Prezidentin və hökumətin qəbul etdiyi normativ aktlar əsasında fəaliyyət göstərirlər.

Hər bir mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı haqqında əsasnamə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti və ya onun göstərişi ilə hökumət tərəfindən təsdiq edilir. Onların fəaliyyətinin hüquqi əsasını xüsusi əsasnamələr təşkil edir.

Nazirlər Kabineti nazirliklərin, dövlət komitələrinin və digər mərkəzi orqanların işçilərinin sayını müəyyən edir və onların təmin edilməsi üçün büdcədən ayrılan vəsaitin miqdarını müəyyənləşdirir. Lazımi hallarda Nazirlər Kabineti ayrı-ayrı məsələlərin həllini onlara həvalə edə bilər.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinin müavinlərini, onların kollegiya və komitələrinin üzvlərini işə təyin edir və işdən azad edir, onların fəaliyyətinə nəzarət edir və ona tabe olan bütün orqanların aktlarını ləğv etmək hüququna malikdir. Bir qayda olaraq, icra hakimiyyətinin hər bir mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı müəyyən bir idarəyə rəhbərlik edir, onun mərkəzi funksiyalarını yerinə yetirir, idarə qarşısında duran bütün islahatlar və bununla yanaşı iqtisadi-ekoloji və digər xüsusi vəzifələrin yerinə yetirilməsini təmin edir.

Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı adətən bu sxem üzrə qurulur:

Rəhbərlik (nazir (sədr), onun müavinləri, kollegiya, komitə, elmi, idarə və digər şuralar).

İstehsalat struktur bölmələri; həmin idarənin təşkil olunmasına səbəb olan vəzifələrin bilavasitə yerinə yetirilməsinə xidmət edirlər (DİN-in sistemində - cinayət-axtəriş xidməti, post-patrul xidməti və s.).

İdarə çərçivəsində daxili təşkilati fəaliyyətlə məşğul olan qərargah bölmələri (mühasibat, kadrlar və s.)

“Nazirlik”, “Komitə”, “Müfəttişlik” ikili mənada istifadə olunan anlayışlardır.

Nazirlik, dövlət komitəsi – strukturda rəhbərlik edən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı, baş idarənin mərkəzi aparatı, onun qərargahıdır.

Nazirlik, dövlət komitəsi - bu nazirlik və ya komitənin sistemi olan, inzibati idarədir (təsisatdır).

İcra hakimiyyətinin mərkəzi orqanlarının bütün təşkilati-hüquqi formalarına aid olan əlamətlərlə yanaşı, onların arasında müəyyən fərqlər də var:

1. Nazirliklər mərkəzi vahid rəhbərliyi həyata keçirən və bir qayda olaraq, sahəvi orqanlardır. Onlar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən qanuna müvafiq olaraq təşkil edilir, dəyişdirilir və ləğv edirlər.

Prezident müstəqil olaraq xarici işlər, daxili işlər, müdafiə, təhlükəsizlik nazirlərini Milli Məclisin razılığı ilə vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edir.

Nazirliyə təkbaşına nazir rəhbərlik edir, vəzifəsinə görə hökumətin tərkibinə daxildir. Fəaliyyət prosesində qərarlar qəbul edir, əmrlər verir, müavinləri arasında vəzifələri bölüşdürür. Nazirliklərdə məşvərətçi orqan - kollegiyalar yaradılır. Onların tərkibi, bir qayda olaraq, nazirliyin rəhbər işçilərindən təşkil edilir. Kollegiyanın sədri, bir qayda olaraq, nazir olur. Kollegiyanın qərarları nazirin əmri ilə həyata keçirilir.

2. Dövlət komitələri - sahələrarası idarəçiliyi həyata keçirən mərkəzi orqanlardır. Onlar geniş funksional hakimiyyətə malikdirlər. Onlar Prezident tərəfindən təşkil edilir, dəyişdirilir və ləğv edilir. Dövlət komitəsinə sədr rəhbərlik edir. O, Prezidentin fərmanı ilə təyin edilir və işdən azad edilir, komitənin sədri öz vəzifəsinə görə hökumətin tərkibinə daxildir.

İdarəetmənin mərkəzi orqanı kimi "Dövlət komitəsi" iki qrup vəzifələri yerinə yetirir:

a) ona həvalə olunmuş sahədə sahələrarası (funksional) idarəçiliyi. Bu xarici təşkilati fəaliyyətdir və onun həyata keçirilməsi orqanın əsas vəzifəsidir;

b) ona tabe olan təşkilatlara xətti rəhbərliyi orqan daxili idarəçiliyi həyata keçirir.

Sahələrarası tənzimləmə kollegiallıq əsasında həyata keçirilir. Belə məsələlər üzrə əhəmiyyət kəsb edən qərarlar komitənin üzvləri ilə birgə qərar şəklində qəbul edilir.

Komitənin üzvləri - Azərbaycan Respublikası hökuməti tərəfindən dövlət komitəsinin rəhbər işçilərindən, digər idarələrin nümayəndələrindən və aparıcı alimlərdən təyin edirlər.

Dövlət komitəsinin sahələrarası fəaliyyətinə, idarədaxili idarəetməyə operativ rəhbərliyi onun sədri təkbaşına həyata keçirir.

Sədr öz vəzifəsinə görə Azərbaycan Respublikası hökumətinin tərkibinə daxildir. O, fəaliyyət prosesində əmrlər, sərəncamlar vermək, müavinləri arasında vəzifələri bölüşdürmək hüququna malikdir.

Üçüncü qrup mərkəzi orqanlar komitələr, xidmətlər adlanır. Bir qayda olaraq, bunlar funksional və ya qarışıq səlahiyyətli orqanlar olub, sahələrarası hakimiyyət səlahiyyətlərinə malikdirlər. Onlar sahələrarası əlaqələndirmə, nəzarət və sahələrarası digər funksiyalarla məşğul olurlar. Bu orqanlar Prezident tərəfindən təşkil edilir, dəyişdirilir və ləğv edilir. Onlar vahid rəhbərlik əsasında təşkil edirlər. Onların rəhbərləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən işə təyin edilir, işdən azad edilir və hökumətin tərkibinə daxildirlər. Bu orqanların qrupuna xüsusi qanunlar əsasında fəaliyyət göstərən orqanlar daxildirlər. Xüsusi qanunlar müvafiq idarələrin, onların mərkəzi orqanlarının işini tənzimləyir. Məsələn: "Sanitar-epidemioloji salamatlıq haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu və s.

Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi adı çəkilən qanun əsasında fəaliyyət göstərən dövlət orqanıdır.

Yerli icra hakimiyyəti

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 124-cü maddəsinə uyğun olaraq “Yerlərdə icra hakimiyyətini yerli icra hakimiyyətlərinin başçıları həyata keçirirlər...”

Yerli icra hakimiyyətlərinin səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 iyun 2012-ci il tarixli 648 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Yerli icra hakimiyyəti haqqında Əsasnamə” ilə müəyyən edilmişdir.

Yerli icra hakimiyyəti başçısının fəaliyyəti aşağıdakı prinsiplərə əsasən həyata keçirilir:

- vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının, qanuni mənafelərinin müdafiəsi;
- müvafiq ərazinin əhalisinin rifahının yaxşılaşdırılması naminə iqtisadiyyatın, sosial və mədəni sahələrin inkişafının təmin edilməsi;
- qanunçuluq;
- dövlət mənafelərinin və yerli mənafelərin uzlaşdırılması;
- aşkarlıq və ictimai rəyin nəzərə alınması.

İcra hakimiyyəti başçılarını Azərbaycan Respublikası Prezidenti vəzifəyə təyin edir və vəzifədən azad edir.

İcra hakimiyyəti başçıları öz işlərinə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti qarşısında məsuliyyət daşıyırlar.

İcra hakimiyyəti başçısının ikili vətəndaşlığına, başqa dövlətlər qarşısında öhdəliyinə yol verilmir, habelə o, din xadimi ola bilməz.

İcra hakimiyyətlərinin başçıları, eyni zamanda, heç bir başqa seçkili və ya təyinatlı vəzifə tuta bilməzlər, elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa, onlar heç bir sahibkarlıq, kommersiya və digər ödənişli fəaliyyətlə məşğul ola bilməzlər, vəzifə maaşından, habelə elmi, pedaqoji və yaradıcılıq fəaliyyətinə görə aldığı vəsaitdən başqa məvacib ala bilməzlər.

“Yerli icra hakimiyyəti haqqında Əsasnamə”də icra hakimiyyəti başçılarının vəzifə və səlahiyyətləri müəyyən edilmişdir.

Yerli icra hakimiyyəti başçılarının səlahiyyətləri aşağıdakı sahələr üzrə müəyyən edilmişdir:

- planlaşdırma, büdcə, maliyyə və uçot sahəsində;
- sərəncamına verilmiş əmlak və ərazisində yerləşən müəssisə, idarə və təşkilatlarla münasibətdə səlahiyyətləri;
- memarlıq fəaliyyəti, tarix və memarlıq abidələrinin qorunması sahəsində səlahiyyətləri;
- qaçqınlar və məcburi köçkünlərlə münasibətdə səlahiyyətləri;
- yaşayış məntəqələrində küçə və meydanlara ad verilməsi sahəsində səlahiyyətləri;
- tikinti, nəqliyyat və rabitə sahələrində səlahiyyətləri;
- mənzil-kommunal təsərrüfatı, ticarət və əhali üçün digər xidmətlərin təşkil edilməsi sahələrində səlahiyyətləri;
- əhaliyə sosial-mədəni xidmətlərin göstərilməsi sahəsində səlahiyyətləri;
- əhalinin sosial müdafiəsi sahəsində səlahiyyətləri;
- qanunçuluğun təmin edilməsi, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının qorunması sahələrində səlahiyyətləri.

İcra hakimiyyəti başçısı öz yanında rayonun, şəhərin və şəhər rayonunun iqtisadi, sosial-mədəni və digər yerli məsələlərin baxılması (müzakirəsi) və onların həllinə dair

təkliflərin hazırlanması məqsədi ilə daimi məşvərətçi orqan olan Şura yaradır. Şuranın tərkibi 15 nəfərdən ibarət ola bilər.

İcra hakimiyyəti başçısı yanında Şuranın tərkibinə aşağıdakılar daxildir:

- icra hakimiyyəti başçısı;
- icra hakimiyyəti başçısının müavinləri;
- icra hakimiyyəti başçısı aparatının şöbə, idarə və digər xidmətlərinin rəhbərləri;
- rayonun və şəhərin ərazisində yerləşən idarələrin, təşkilatların və müəssisələrin rəhbərləri.

İcra hakimiyyəti başçısının yanında Şuranın iclasları ayda iki dəfədən az olmayaraq keçirilir.

Şuranın iclaslarında qəbul edilmiş qərarlar protokollarla rəsmiləşdirilir və tövsiyə xarakteri daşıyır.

İcra hakimiyyəti başçısı səlahiyyətləri daxilində sərəncam və əmrlər verir.

Yerli icra hakimiyyəti orqanlarının normativ xarakterli aktları başqa qaydada nəzərdə tutulmayıbsa, dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

Yerli icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətləri çərçivəsində qəbul edilmiş normativ xarakterli aktlar müvafiq ərazidə yerləşən hüquqi şəxslər və vətəndaşlar tərəfindən yerinə yetirilməlidir. Yerli icra hakimiyyəti başçıları, onların aparatlarının, şöbə, idarə və digər xidmətlərinin vəzifəli şəxsləri fəaliyyətlərində və qəbul etdikləri qərarlara görə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Yerlərdə icra hakimiyyətinin vəzifəli şəxslərinin qərarları qanunvericiliyə zidd olduqda, vətəndaşların hüquqlarını və qanuni mənafələrini pozduqda onların qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada məhkəməyə müraciət etmək hüququ vardır.

Müvafiq rayonun, şəhərin və şəhər rayonunun ərazisində yerləşən rayon tabeli şəhərlərdə, qəsəbələrdə və kəndlərdə rayon, şəhər, şəhərdə rayon icra hakimiyyəti başçısının müvafiq yerli icra hakimiyyətinin nümayəndəliyi təşkil edilir və fəaliyyət göstərir.

Rayon, şəhər, şəhər rayonu icra hakimiyyəti orqanının nümayəndəliyinə rayon, şəhər, şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçısı tərəfindən təyin olunmuş nümayəndə rəhbərlik edir.

Rayon, şəhər, şəhər rayonu icra hakimiyyətinin nümayəndəsi:

- rayon, şəhər, şəhər rayonu icra hakimiyyəti başçısının səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsinə kömək göstərir, onun səlahiyyətlərinə aid olan məsələlərə dair təkliflər verir, tapşırıqlarını həyata keçirir;

- vətəndaşların qəbulunu həyata keçirir, onların şikayət, ərizə və təkliflərinə baxır və lazımi tədbirlər görür;

- qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının qeydiyyatını aparır, müəyyən notariat işlərini görür, vətəndaşlara onların şəxsiyyətini, ailə vəziyyətini təsdiq edən arayışlar və qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş digər arayışlar verir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən müəyyən edilmiş digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında göstərilir ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin tərkibinə Azərbaycan Respublikasının baş naziri, onun müavinləri, nazirlər və icra hakimiyyətinin digər mərkəzi orqanlarının rəhbərləri daxildir. Öz növbəsində icra hakimiyyətinin bütün orqanları müəyyən bir sistem təşkil edir və daxili işlər orqanları da icra hakimiyyəti orqanları sisteminə daxildir.

Buna müvafiq olaraq, daxili işlər orqanlarının icra hakimiyyəti orqanları sistemində yeri aşağıdakılarla müəyyən olunur:

- daxili işlər orqanları hüquq qaydalarının mühafizəsini və onu pozanlara qarşı mübarizəni təşkil edir və onu praktiki surətdə həyata keçirirlər.
- daxili işlər orqanları idarəçilik funksiyaları ilə birlikdə təhqiqat və ibtidai istintaqı həyata keçirirlər;
- daxili işlər orqanları öz funksiyalarını icra hakimiyyətinin digər orqanları ilə birlikdə daim qarşılıqlı əməkdaşlıq vəziyyətində həyata keçirirlər;
- daxili işlər orqanları geniş həcmli inzibati-nəzarət funksiyalarına malikdirlər;
- daxili işlər orqanlarında dövlət qulluğunun özünəməxsus xüsusiyyətləri var.

DİN və onun orqanları icra hakimiyyəti orqanları sistemində daxil olduqları üçün sahəvi orqanların növlərinə daxildir.

Nəticə

Mühazirəmizi yekunlaşdıraraq qeyd etmək istərdik ki, bu mövzu vasitəsilə əldə etdiyiniz hüquqi biliklər və anlayışlar gələcək xidməti vəzifələrinizin yerinə yetirilməsində lazımınız olacaq. Mövzuda sizlərə icra hakimiyyəti orqanları haqqında, onların hüquqi vəziyyəti, səlahiyyətləri və qəbul etdikləri aktlar haqqında anlayışlar və hüquqi biliklər təqdim olundu.

Mühazirənin aidyyəti sulları üzrə qeyd edildi ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının müddəalarına əsasən qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətləri qarşılıqlı fəaliyyət göstərir və öz səlahiyyətləri çərçivəsində müstəqildirlər. Bütün günkü mühazirə vasitəsilə Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyətinin müstəqil əsaslarından biri olan icra hakimiyyətinə aid həm normativ, həm də nəzəri məlumatlar sizlərə izah olundu. Bu izahlar sırasına icra hakimiyyətinin ölkəmizdə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə mənsubluğu, onu həyata keçirən icra hakimiyyəti orqanları haqqında anlayışlar, onların növləri və hüquqi statusları, habelə onların əsas vəzifələri və fəaliyyətlərinin əsas istiqamətləri haqqında zəruri məlumatlar daxildir.

Mühazirədə verilən məlumatlardan aydın oldu ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycan Respublikasının vitse-prezidentləri, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti, Azərbaycan Respublikasının mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarına bərabər tutulan dövlət orqanları, rayon (şəhər) icra hakimiyyəti başçıları, Naxçıvan MR-in Nazirlər Kabineti, icra hakimiyyəti orqanları birlikdə Azərbaycan Respublikasında icra hakimiyyətinin vahid sistemini təşkil edir.

Mühazirədə qeyd edildi ki, icra hakimiyyəti orqanlarının inzibati-hüquqi statusu qanun qüvvəli xarakterliliyi ilə, orqanların hüquqi aktlar qəbul etmək (dərəcə etmək) hüququ ilə, aşağı təbəqəli orqanların yuxarı orqanlar qarşısında hesabat verməsi və onların nəzarəti altında olması ilə və öz səlahiyyətləri çərçivəsində operativ müstəqilliyi ilə xarakterizə olunur.